

MAAKUNTASUUNNITELMAN LUONNOS

Maakuntasuunnitelman tavoitteet on asetettu korkealle, ja niiden toteutuminen vaatii monien kehityskulkujen kääntymistä. Suurin haaste maakunnalle on väestön vähenemisessä ja ikääntymisessä, mikä suunnitelmassa kyllä tunnistetaan. Haasteeseen halutaan vastata muuttovoitolla, mikä onkin ainoa mahdollinen keino, ja erityisesti maahanmuuton kautta. Väestön väheneminen koskettaa laajasti ja voimakkaasti Suomen kuntia, vain muutamit kasvukeskukset pystyvät edelleen kasvattamaan väestöään. Siksi toimenpiteitä ulkomaisen työvoiman rekrytoinnin tueksi ja muualta muuttaneiden sitouttamiseksi tulee jatkaa ja mahdollisuuksien mukaan tehostaa.

Tavoite nuorten ikäluokkien sukupuolijakauman tasapainottamiseksi on tervetullut, mutta ilman pysyvää laaja-alaista yliopistokoulutusta ja ilman yliopistotutkintoa edellyttäviä monipuolisia työmarkkinoita erittäin vaikea saavuttaa. Mahdollisuudet yliopistotasoisien koulutuksen lisäämiseen samalla huolehtien ammattikorkeakoulun vetovoimasta ja parantaen sen tutkimuksen suorittaneiden 24- 35 vuotiaiden ikäluokan pysymistä alueella ovat keinoja joilla voidaan haasteeseen osittain vastata. Aitoihin faktoihin perustuva mainetyö on myös hyvä työkalu kuntien vetovoiman ja pitovoiman vahvistamiseksi.

Suunnitelmaluonnoksessa todetaan, että aktiivinen kulttuuritoiminta vahvistaa Kainuun veto- ja pitovoimaa ja että sillä on merkitystä myös aluetaloudessa. Kajaanin kaupunki on tunnistanut kulttuurin merkityksen elinvoimalle kaupunkistrategiassaan, ja suuntaa merkittäviä panostuksia mm. esittävän taiteen ammattilaisten toimintaedellytyksiin.

Osaavan työvoiman tarve on tunnistettu suunnitelmaluonnoksessa hyvin ja se että haasteeseen voidaan vastata maakuntaan muuton voimakkaalla lisäämisellä. Suomen väestökehityksen takia realismia on saada osaajia ulkomailta ennemmin kuin kotimaasta.

Tavoitteeksi suunnitelmaluonnoksessa on asetettu saada maakuntaan kansallisesti merkittäviä julkisen sektorin organisaatioita. Näitä voisivat olla lähinnä valtionhallinnon eri organisaatiot, mutta valtionhallinnon toimintojen keskittäminen suuriin keskuksiin tulee tuskin kääntymään alueellisten toimintojen lisäämiseksi. Kansainvälisten uusien toimijoiden ja toimintojen saaminen voi olla mahdollisuuksien rajoissa Kajaanin datakeskusekosysteemiin, jonka keskeiset toimijat ovat kansainvälisiä tai kansainvälisesti toimivia operaattoreja.

Uusien toimialaveturien saaminen Skoda Transtechin ja Terrafamen tavoin voi olla vaikea tavoite. Ylipäänsä uusien yritysten saaminen maakunnan ulkopuolelta on todella haastavaa, saati sitten uusien suurien yritysten saaminen. Luonnonvarojen varaan on ehkä mahdollista syntyä uutta liiketoimintaa metsävarantoihin tai kaivannaisiin perustuen. Toinen mahdollisuus on, että sellaista syntyy jo olemassa olevaan infrastruktuuriin perustuen, kuten Skoda ja Renforsin Rannan yritysalue. Vuokatin matkailukeskus puolestaan tarjoaa vastaavalla tavalla jo olemassa olevan toimintaympäristön matkailun toimijoille. Kolmas mahdollisuus on että sitä syntyy hyvään sähkön saatavuuteen ja käytettävissä oleviin laajoihin maa-alueisiin perustuen esimerkiksi uusien datakeskusten muodossa.

Tavoiteasetanta koko Kainuun datakeskusekosysteemin kehittämiseksi ei ole realistinen, sillä ekosysteemin perusrakenne on paikkariippuvainen keskittymä, jossa ovat mukana toimialan yritykset, oppilaitokset, tutkimuslaitokset, kehittäjäorganisaatiot ja erilaiset ekosysteemin toimintaympäristön rakentajat ja ylläpitäjät. Tällainen toimintaympäristö on vain Kajaanissa, jonne on syntynyt ainutlaatuinen datakeskusekosysteemi.

MAAKUNTAOHJELMAN LUONNOS

Kainuun tilannekuva

Maakuntaohjelman tilannekuva nostaa hyvin esille sen, että Kainuussa aluetalouden kasvuvauhti on ollut kaikista maakunnista nopeinta kymmenen vuoden ajan. Kainuun aluetalous on kasvanut erityisesti kärkitoimialojen kaivannaisala ja kemianteollisuus, teknologiateollisuus, matkailu ja biotalous vetämänä. Teknologiateollisuus on leimallisesti Kajaanin yritystoimintaa, ja kaupunki ja kaupunkikonsernin toimijat ovat eri tavoin tukeneet kaupungin kärkitoimialoja mittaustekniikkaa, ICT-alaa, pelialaa ja metallialaa. Uutena kasvavana toimialana kaupunki on ollut osaltaan voimakkaasti rakentamassa datakeskustoimialaa.

Tilannekuvassa todetaan myös hyvin, että uusiutuvan energian saatavuus, Kainuun saavutettavuus ja osaava työvoima ovat avaintekijöitä investointien realisoitumiselle ja aluetalouden kasvun jatkumiselle. Uusiutuvan energian tuotanto kasvaa varmuudella markkinaehtoisesti, jos sille on markkinoita, kunnat voivat kaavoituksella ja luvituksella tukea sitä. Saavutettavuuden varmistamiseen ja parantamiseen julkiset toimijat voivat vaikuttaa edunajamisella. Osaavan työvoiman saatavuuteen kunnat voivat vaikuttaa ylläpitämällä eri tasoista koulutusta ja koulutusketjuja ja hakemalla uusia koulutusavauksia.

Kainuun kriittiset menestystekijät

Kriittisissä menestystekijöissä nostetaan oikein ensimmäiseksi väestökehitys ja hyvin on tunnistettu sen kaksi ulottuvuutta: Veto- ja pitovoiman vahvistaminen, muuttovoiton saaminen, kestävä ja kasvava maahanmuutto mutta myös älykäs sopeutuminen vähenevään ja ikääntyvään väestökehitykseen, joka on väistämätöntä todellisuutta tulevana vuosina.

Edelleen kriittisissä menestystekijöissä nostetaan hyvin esille osaavan työvoiman riittävyyden ennakoiva turvaaminen. Digitalisaatio ja tekoäly ovat enemmän kaikkea elinkeinotoimintaa sekä koko yhteiskuntaa muuttavia voimia kuin alueellinen kysymys, mutta toki ne voidaan mainita. Datakeskustoimiala on Kajaanin datakeskusekosysteemin ansiosta jo nyt yksiselitteinen vahvuus. Datatalous on paljon laajempi käsite kuin ehkä ohjelmaluonnoksessa se ymmärretään. Sitran määritelmä sille on, että datatalous koskettaa yrityksiä, ihmisiä ja yhteiskuntaa kaikilla maantieteellisillä alueilla, aloilla ja kaikissa rooleissa.

Osaaminen

Osaamisen tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet ovat oikeansuuntaisia, ja osaamisen kehittäminen on jo pitkään ollut keskiössä paitsi maakuntaohjelmissa myös kaupungin strategiassa ja elinvoimaohjelmassa sekä edelleen kaupungin talousarvioissa. Tavoite organisoida Kainuuseen uutta pysyvää yliopistollista perustutkintokoulutusta, jossa on vuosittainen sisäänotto, ei ole realistinen, mutta Kajaaniin voidaan tuoda joustavasti ja vaihdellen eri yliopistojen koulutusohjelmia alueen elinkeinoelämän ja työelämän tarpeisiin. Esimerkiksi teknologia-alojen koulutusten selvityshanke on parhaillaan käynnissä. Nykyiset monimuoto- ja hybridikoulutusten toimintamallit mahdollistavat toimivat koulutusratkaisut kuten opetusalan Opetop-koulutusten kokemuksista on nähty.

Osaava työvoima

Kainuun veto- ja pitovoiman vahvistaminen on erittäin tärkeää. Kajaanin väestökehityksestä tehtyjen tutkimusten mukaan Kajaani kärsii muita maakuntakeskuksia selvästi enemmän 25 - 34 vuotiaiden ikäluokan poismuutosta, jota tapahtuu eniten Oulun seudulle. Keinojen löytäminen haasteen ratkaisuun olisi erittäin arvokasta.

Tavoite lisätä kansainvälisiä rekrytointeja ja työperäistä maahanmuuttoa on väestökehityksen vakavien rakenteellisten haasteiden takia kannatettava. Kansainvälisten opiskelijoiden integroituminen työelämään ja

yhteisöihin on KAMK:n kasvavan ulkomaisten opiskelijoiden määrän erityishaaste, johon tulee aktiivisesti etsiä toimivia käytännön keinoja, ei pelkästään strategioita.

Elinkeinot

Elinkeinojen kehittämisen tavoitteet ovat oikeita. Keskeistä tulee kaikilla toimialoilla olla jalostusasteen nosto, kasvuhaluisten yritysten tukeminen ja viennin lisääminen.

Kainuu-Koillismaan työllisyysalueella, sen kunnilla ja vastuukunta Kajaanilla on nyt resurssit ja mahdollisuudet paitsi työllisyyspalvelujen myös yrityspalvelujen kehittämiseen ja uudistamiseen. Julkisten hankintojen kehittämisessä ja niiden avaamisessa paikallisille yrityksille on jo pitkään ollut kunnalliset, yrittäjäjärjestön kanssa yhteistyössä toimiva palvelu, aiemmin nimellä hankinta-asiamies, vuoden alusta nimikkeellä hankinta-asiantuntija. Palvelu on osaltaan vaikuttanut paljon siihen, että Suomen Yrittäjien elinkeinomapiirikyselyissä juuri julkisissa hankinnoissa on saatu hyviä arvioita vuodesta toiseen.

Matkailu

Arctic Lakeland kv. matkailun brändi on pitkän KAMK-vetoisen kehityskulun jälkeen saanut laajan hyväksynnän ja sen on tunnistanut myös Suomen kv. matkailua vetävä Visit Finland. Kv. markkinointi konkretisoitui jo viime talvena ulkomailta tulevana lomalentoina ja ensi talvena niiden määrä kasvaa. Kaupunki on osaltaan aktivoitunut kehitystyötä ja on mukana keskeisissä kv. markkinoinnin kehityshankkeissa. Kv. matkailun kasvu se keskeinen keino, jolla mm. matkailun ohjelmalveluja saadaan kehitettyä ja lisättyä.

Teknologiaeollisuus

Teknologiaeollisuus on leimallisesti Kajaaniin keskittynyt toimiala, joten sen kehittäminen tukee kaupungin omia elinvoimapolitiittisia tavoitteita ja toimenpiteitä.

Kajaanin datakeskusekosysteemin kehittämisen kohdalle tulee tehdä lisäys siitä, että seuraavassa vaiheessa toimialan osalta painopistettä siirretään datakeskusten ympärille syntyvän muun liiketoiminnan kehittämiseen ja lisäämiseen.

Jo aiemmin lausunnossa on tuotu esille, ettei datataloudessa ole oma erityistä yritystoiminnan ryhmää, vaan että datatalous kattaa laajasti yritystoiminnan kentän tärkeänä liiketoiminnan kehityskulkuna. Datatalouden kehittäminen tulee kirjata maakuntaohjelmaan oikeassa muodossa, johon viittaakin hyvin teksti uusien datatalouden mahdollisuuksien luomisesta eri toimialoille.

Ohjelmaluonnoksessa todetaan peliteollisuuden kuuluvan teknologiaeollisuuteen, mutta sen kehittämiselle ei ole määritelty toimenpidekokonaisuutta. Kajaani on erittäin merkittävä pelialan keskittymä KAMK:n koulutuksen ja TKI:n ansiosta, ja pelialalle on kaupunkiin syntynyt globaaleja menestystarinoita, joilla on suuri vaikutus aluetalouteen. Peliala tulee lisätä ohjelmaan ml. KAMK:n koulutuksen ja TKI:n kehittäminen tavoitteena lisätä pelialan menestyvää yritystoimintaa.

Biotalous

Toimialan kärjet ja ehdotetut toimenpidekokonaisuudet ovat oikeita.

Kaivannaisala ja kemianteollisuus

Kaivannaisala voi olla toimiala, joka avaa uusia liiketoiminnan mahdollisuuksia kaivosten muodossa laajemmin maakuntaan, ja sen merkitys on suuri paitsi aluetaloudelle myös Kajaanin kuntataloudelle.

Ehdotetuista toimenpidekokonaisuuksista mielenkiintoisimpia uusia kasvumahdollisuuksia voi sisältyä toimenpidekokonaisuuteen tavoitteena luoda elinvoimainen ja kansainvälisen kaivannaisalan koulutuksen,

tutkimuksen, osaamisen sekä kaivosten ja niiden alihankintayritysten keskittymä. Kaupunki tulee olemaan aktiivisesti mukana kaivannaishuolteen nimellä julkistetun kehittämiskokonaisuuden valmistelussa.

Älykkään erikoistumisen strategia

Ehdotus älykkään erikoistumisen strategiaksi sisältää paljon valintoja. Ehkä harvalukuisempi määrä niitä tekisi strategiasta selkeämmän ja toteuttamiskelpoisemman. Strategian yhteydessä mainitaan taas Kainuun datatalouden ekosysteemi, josta jo aiemmin lausunnossa on esitetty perusteluja näkemyksiä, onko sellaista olemassa, ja voiko sellaista luoda, koska datatalous ei ole toimiala vain tiettyine yrityksineen.

Puhdas ja oikeudenmukainen siirtymä

Tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet ovat oikeansuuntaisia.

Kokonaisturvallisuus ja geopolitiikka

Puolustusteollisuusklusterin luominen ja vahvistaminen on kaivannaishuolteen rinnalla uusi mielenkiintoinen avaus ja mahdollisuus luoda uutta liiketoimintaa puolustusteollisuudesta. Kaupungin erityinen mielenkiinto on ensinnäkin alan TKI-toiminta KAMK:ssa, Kajaanissa jo olemassa olevan puolustussektorin yritystoiminnan kasvu sekä Kainuun Prikaatin toimintaedellytysten varmistaminen, jossa kaupunki on jo kauan tehnyt hyvää yhteistyötä Puolustusvoimien kanssa.

Saavutettavuus

Tavoite varmistaa Kainuun reittilentoyhteydet ostopalveluliikennejakson jälkeen markkinaehtoisena liikennöintinä on oikea ja tavoiteltava. Kuitenkin sen lisäksi tulee varautua myös ostoliikenteen jatkokon maalisuusta 2028 alkaen, ja siksi ohjelmaan tulee kirjata, että tarvittaessa edunajamisella varmistetaan, että valtio pitää kiinni kolmen tunnin saavutettavuustavoitteesta ja maakuntien reittilentoliikenteen jatkumisesta ilman katkoksia.

Aluerakenne ja monipaikkaisuus

Tavoitteet ovat oikeansuuntaisia, erityisesti tavoite edistää kaavoituksella maakunnan veto- ja pitovoimaa.

Positiivinen maakuntakuva

Kainuun mielikuvien parantaminen on yhteinen tavoite ja viestintä ja markkinointi on nykyisin olennainen osa organisaatioiden toimintaa, ja siksi teema kuuluu itsestään selvästi myös maakuntaohjelmaan. Viestien tulee kuitenkin aina perustua todistettavissa oleviin faktoihin, pelkillä mainoslauseilla ja brändiväittämällä ei saavuteta haluttuja tuloksia.

Tavoitteista ja toimenpidekokonaisuuksista puuttuu kokonaan kuntien rooli viestinnässä ja markkinoinnissa. Kuntien markkinointipanostukset ja resurssit ovat moninkertaiset maakunnalliseen markkinointiin verrattuna, joten kuntamarkkinoinnin tulee näkyä maakuntaohjelmassa. Matkailu on hyvin usein voimakkain mielikuvien ja maineen luoja, kuten Lapin esimerkki näyttää, joten matkailumarkkinoinnin merkitys tulee myös tuoda esille tässäkin yhteydessä.

Hyvinvointi ja liikunta

Tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet ovat oikeita. Kainuu-Koillismaan työllisyysalueen merkitys työllisyyden edistämisessä on tunnistettu hyvin.

Kulttuuri ja luovat alat

Teeman tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet ovat oikeansuuntaisia, mutta jääneet selvästi muita teemoja ohuemmalle tarkastelulle. Koska taide ja kulttuuri ovat keskeinen osa paikkakuntien veto- ja pitovoimaa,

niin tämä näkökulma tulee nostaa esille maakuntaohjelmassa korostaen sen erityistä merkitystä maakunnan kehitysmahdollisuuksille.

Tasa-arvoinen aluekehittäminen

Tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet ovat oikeita. Erittäin hyvä on että rohkeasti on nostettu työelämän segregaaation purkaminen ja erityisesti naisten työmahdollisuuksien lisääminen ohjelman tavoitteisiin. Molemmat ovat haasteita, joihin voidaan vaikuttaa kehittämistoimenpiteillä.

MAAKUNTAOHJELMAN YMPÄRISTÖSELOSTUS

Ympäristöselostus on tehty hyviin ja antaa riittävän tietopohjan ohjelmasta sekä kattavan kuvauksen ohjelman vaikutuksista.